

HET DWERGVERFDRUPJE *OXYCERA PYGMAEA*, EEN NIEUWE WAPENVLIEG VOOR NEDERLAND (DIPTERA: STRATIOMYIDAE)

Sandra Lamberts & Arnold Wijker

Verfdrupjes zijn vanwege hun bonte uiterlijk tot de verbeelding sprekende wapenvliegen. Ook zijn ze vrij gemakkelijk op naam te brengen, wat ze populair maakt onder waarnemers. In 2022 werd de kleinste soort uit dit genus voor het eerst in Nederland aangetroffen: het dwergverfdrupje *Oxycera pygmaea*.

INLEIDING

In Nederland komen 45 gevestigde soorten wapenvliegen (familie Stratiomyidae) voor, verdeeld over 16 genera. De verfdrupjes (*Oxycera*) vormen met zeven gevestigde soorten het rijkste genus (Smit et al. 2019). De larven leven in aquatische milieus zoals poeltjes en stroompjes (Rozkošný 1983). In dit artikel worden de eerste vondsten van het dwergverfdrupje *Oxycera pygmaea* (Fallen, 1817) in Nederland besproken.

WAARNEMINGEN

Op 9 juni 2022 bezochten beide auteurs de ENCI-groeve in de Sint-Pietersberg bij Maastricht (LI) (AC 176-314). Het weer was nogal onstabiel en tijdens de excursie begon het een tijdlang te regenen. Na de regen werd de excursie aan de

zuidkant van de groeve hervat en een blikkerig zonnetje zorgde ervoor dat veel insecten zich op blaadjes en takjes aan het opwarmen waren. Dit gedrag resulteerde in het waarnemen van maar liefst zeven vrouwtjes en 39 mannetjes van het dwergverfdrupje (fig. 1-2). De vliegjes zaten verspreid over enkele tientallen meters op blaadjes van diverse planten op 10 tot 50 cm van de grond. Dezelfde plek werd ook op 11 en 15 juni bezocht. Beide dagen was het veel zonniger en warmer en werden in totaal zes vrouwtjes en negen mannetjes aangetroffen. De dwergverfdrupjes hielden zich nu laag bij de grond en verborgen tussen de vegetatie op.

Figuur 1. Dwergverfdrupje *Oxycera pygmaea* mannetje, 15.vi.2022, Sint-Pietersberg. Foto Sandra Lamberts.

Figure 1. *Oxycera pygmaea* male, 15.vi.2022, Sint-Pietersberg. Photo Sandra Lamberts.

Figuur 2. Dwergverfdrupje *Oxycera pygmaea* vrouwtje, 9.vi.2022, Sint-Pietersberg. Foto Arnold Wijker.

Figure 2. *Oxycera pygmaea* female, 9.vi.2022, Sint-Pietersberg. Photo Arnold Wijker.

HERKENNING

Oxycera is een genus met kleine vliegen met een zwart achterlijf met gele, groene of witte vlekken en aan de achterrand van het schildje twee doorns. Een aantal soorten heeft een donkere vlek in het midden van de vleugel of de vleugeltop. Van de Europese verfdrupjes is *O. pygmaea* de kleinste soort, met een lichaamslengte van 3-4 mm (Zeegers & Schulten 2021, Stubbs & Drake 2001). Het schildje is tweekleurig, geel met aan de basis zwart, met aan de achterrand twee doorns. Het borststuk is aan de bovenkant helemaal donker. Het achterlijf is donker met korte lichtgele zijvlekken die aan de zijrand met elkaar verbonden zijn (fig. 1). De poten zijn geel met zwart, waarbij de schenen voornamelijk zwart zijn. *Oxycera pygmaea* lijkt op het mosverfdrupje *O. morrisii* Curtis, 1833. Bij *O. morrisii* is ader R₄₊₅ gevorkt en bij *O. pygmaea* ongevorkt (Stubbs & Drake 2001). De vrouwtjes zijn makkelijk te onderscheiden van andere soorten door de opvallende roodbruine kop (fig. 2).

VERSPREIDING

Op Fauna Europaea (Rozkošný et al. 2013) wordt *O. pygmaea* gemeld uit Zweden, Denemarken, Groot-Brittannië, Ierland, de Baltische staten, een groot deel van de Midden-Europese landen tot

aan Spanje en Italië. In België is de soort alleen uit de provincie Luxemburg bekend (Mortelmans et al. 2012, Waarnemingen.be). Jentsch (2013) bestempelt de soort voor Duitsland als zeer zeldzaam.

Figuur 3. Vindplaats van *Oxycera pygmae* in Nederland. Figure 3. Locality of *Oxycera pygmae* in the Netherlands.

HABITAT

De dwergverfdrupjes zijn in de ENCI-groeve gevonden bij over kalkrijk gesteente vloeiend water (fig. 3-4). Dit water stroomt verder richting een grotere poel. Op het gesteente en langs de ondiepe stroompjes is een mosrijke vegetatie aanwezig (fig. 4). Opvallend is dat het oostelijk verfdrupje *Oxycera meigenii* meermalen op dezelfde plaats is gevonden (Zeegers et al. 2022, pers. obs. Sandra Lamberts en Arnold Wijker). De larven van *O. pygmaea* en *O. meigenii* komen in vergelijkbaar hygropetrisch habitat voor. De larven van *O. pygmaea* zijn ook uit bronstroompjes uit kalkrijk gesteente bekend (Stubbs & Drake 2001). In Niedersachsen werd de soort in een mergelgroeve gevonden (Jentsch 2013). In Groot-Brittannië komt de soort vooral veel voor op plaatsen met naar boven wellend alkalisch water uit een kalkhoudende ondergrond, maar ook op plaatsen met sijpelend water over vast gesteente (Stubbs & Drake 2001). Dit laatste komt overeen met de situatie in de ENCI-groeve.

DISCUSSIE

Het aantreffen van grote aantallen van *O. pygmaea* in de ENCI-groeve doet vermoeden dat de soort hier al langer voorkomt. Het is een zeer kleine

vlieg, die makkelijk over het hoofd gezien wordt. Ze zijn ook minder actief met zonnig en droog weer, juist als de meeste waarnemers in het veld zijn. Gezien de specifieke habitateisen van de larven is het niet te verwachten dat de soort op veel plekken in Nederland zal opduiken. Ook in België is de soort van slechts enkele plekken bekend. In Groot-Brittannië en Ierland is de soort wijd verspreid maar slechts lokaal te vinden. Deze landen herbergen voor de soort meer geschikt habitat.

De biotoop van sijpelend water is in de ENCI-groeve ontstaan door afgravingen waarbij bekken met water zijn gevuld en er hoogteverschillen ontstonden. Een hoger gelegen bekken laat water langs een steile wand sijpelen en op het lager gelegen deel ontstaat zo een mosrijke vegetatie. Als deze plekken dichtgroeien of droogvallen vormt dit een bedreiging voor de populatie dwergverfdrupjes. Dit kan gebeuren door het droogvallen van het hoger gelegen waterbekken of het dichtgroeien van het lager gelegen plateau met hogere planten.

Het valt dan ook aan te bevelen om het waterpeil in de hoger gelegen poel dusdanig hoog te houden dat het water langs de wand naar beneden kan

Figuur 4. Vindplaats van het dwergverfdrupje *Oxycera pygmaea*, ENCI-groeve, Sint-Pietersberg, 9.VI.2022. Foto Arnold Wijker.
Figure 4. Locality of *Oxycera pygmaea* in the ENCI quarry, Sint-Pietersberg, 9.VI.2022. Photo Arnold Wijker.

blijven stromen. Ook de kleinere stroompjes beneden die door het water van de wand worden gevoed en waar mos langs groeit moeten vrij van opslag blijven. Het dichtgroeien van de naastgelegen vegetatie met houtige gewassen zou middels licht snoeiwerk tegen kunnen worden gegaan.

DANKWOORD

Wij willen Theo Zeegers bedanken voor het bevestigen van de determinatie van de vlieg en het becommentariëren van dit artikel.

LITERATUUR

- Jentzsch, M. 2013. Die Waffenvliegen Sachsen-Anhalts (Diptera: Stratiomyidae). – Entomologische Zeitschrift 123: 209-224.
- Mortelmans, J., E. de Bree & J. Hendrix 2012. Four new additions to the Belgian fauna (Diptera: Conopidae, Tabanidae, Sciomyzidae, Ulidiidae). – Bulletin van de Koninklijke Belgische Vereniging voor Entomologie 148: 193-196.
- Rozkošný, R. 1983. A biosystematic study of European Stratiomyidae (Diptera). Vol. 2: Clitellariinae, Hermetiinae, Pachygasterinae, Bibliography. – Series Entomologica 25: 1-431.
- Rozkošný, R., C. Bystrowski, V.A. Richter & L. Knutson 2013. *Oxycera pygmaea* (Fallen, 1817). – Fauna Europaea version 2017.06, Fauna-eu.org.
- Smit, J., E. de Bree, R. van den Broek, M. Reemer, M. van Veen & Th. Zeegers, 2019. Verspreidingsatlas 'leuke vliegen'. Blaaskopvliegen, dazen, roofvliegen, wapenvliegen, bastvliegen, wolzwevers & mierwol-zwevers (Diptera: Conopidae, Tabanidae, Asilidae, Stratiomyidae, Xylomyidae, Bombyliidae & Mythi-comyiidae). – EIS Kenniscentrum Insecten, Leiden.
- Stubbs, A.E. & M. Drake 2001. British soldierflies and their allies. An illustrated guide to their identification. – British Entomological and Natural History Society, Reading.
- Zeegers, Th., B. Boon, F. Walraven & B. Oving 2022. Het oostelijk verfdrupje *Oxycera meigenii*, een nieuwe wapenvlieg voor Nederland (Diptera: Stratiomyidae). – Nederlandse Faunistische Mededelingen 58: 47-51.
- Zeegers, Th. & A.J. Schulten 2021. De vliegenfamilies met drie voetskussentjes, veldgids Noordwest Europa. – Jeugdbondsuitgeverij, 's-Graveland.

SUMMARY

Oxycera pygmaea, a new soldierfly for the Netherlands (Diptera: Stratiomyidae)

This paper provides the first records of *Oxycera pygmaea* in the Netherlands. On June 9, 2022, no less than 46 specimens of this species were observed in the ENCI quarry in Maastricht, just after a rain shower. The flies were almost all observed low to the ground on the vegetation. Nearby is a limestone wall along which water flows over rock, with a mossy vegetation. The species has specific requirements for the habitat, which only appears to be present in that location within the Netherlands. On June 11 and 15, 2022 the location was revisited and a total of six females and nine males were found.

A.A.M. Lamberts
Egmond aan Zee
AAM.Lamberts@gmail.com

A. Wijker
Egmond aan Zee
awijker@quicknet.nl